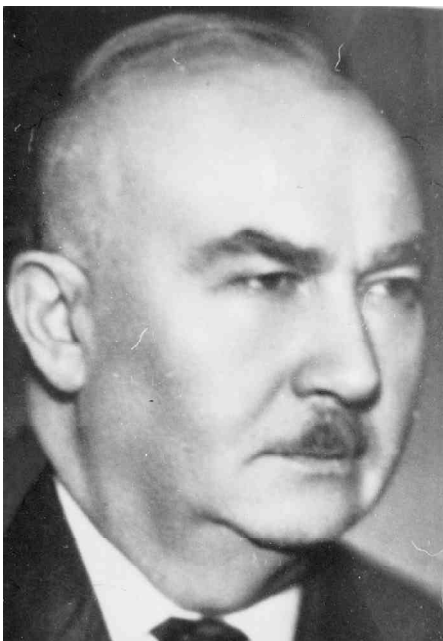

Docentas Kazys Katilius ir jo sukurtoji chirurgijos mokykla

Professor Kazys Katilius and his surgical school

Antanas Sučila

Vilniaus universiteto Krūtinės chirurgijos centras, Žygimantų g. 3, LT-01102 Vilnius

Doc. K. Katilius, 1973 m.

Didingą paminklą Kazys Katilius (1904–1976) pasistatė sunkiais karo ir pokario laikais įkūręs daugiaprofilinę „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninę, tapusią specializuotų chirurginių ir kitų gydymo profilių klinikomis, savita chirurgijos mokykla. Medicinos seserims rengti 1940 m. prie ligoninės įsteigė Medicinos mokyklą, kuriai pats vadovavo, dėstė chirurgiją ir desmurgiją. K. Katilius buvo universalus chirurgas, gerai išmanė bendrąją chirurgiją, urologiją ir traumatologiją. Pripažindamas specializuotos chirurgijos reikšmę, ragino asistentus specializuotis ir puoselėjo specializuotų skyrių idėją. Jo mokslinio darbo tematika įvairi. Išspausdinti 32 darbai. K. Katilius yra 1960 m. išleisto klinikinės chirurgijos vadovėlio vienas iš autorių. Jis buvo ne tik puikus chirurgas, administratorius, pedagogas ir mokslininkas, bet ir didis humanistas, pagalbą ligoniui laikęs aukščiau visko. Niekad neatsisakė konsultuoti, operuoti arba padėti kolegai. K. Katilius garsėjo kaip puikus pedagogas. Studentai jį pelnytai laikė dėstytojo pavyzdžiu.

Reikšminiai žodžiai: K. Katilius, Vilniaus „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė, chirurgija

Kazys Katilius (1904–1976) is memorable for establishing the Red Cross Hospital in the difficult years of the war and postwar period. This hospital later on developed into specialized surgical and other clinics, into a kind of surgical school. In 1940 he established the Medical School for training nurses;

he himself headed the school and gave lectures on surgery and desmurgy there. K. Katilius was a universal surgeon well versed in general surgery, urology and traumatology. He recognized the importance of specialized surgery, urged the assistants to specialize and was cherishing the idea of specialized hospital departments. The topics of his scientific works are variegated. He is the author of 32 publications, a co-author of the handbook on clinical surgery published in 1960. K. Katilius was not only a prominent surgeon, administrator, teacher and researcher, but also a great humanist who regarded the aid to the patient as the topmost issue. He never refused to give a consultation, to perform an operation or to render assistance to a colleague. Students, quite deservedly, regarded him as a model teacher.

Keywords: K. Katilius, the Vilnius Red Cross Hospital, surgery

Straipsniai skiriami docento Kazio Katiliaus (1904–1976) gimimo 100-osioms metinėms paminėti

K. Katiliaus tėvas ir motina

Šių metų sausio 24 dieną sukako 100 metų, kai gimė žymus Vilniaus „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninės įkūrėjas ir direktorius, ilgametis Vilniaus universiteto Fakultetinės chirurgijos katedros ir Chirurgijos klinikos vadovas, Vilniaus chirurgų mokslinės draugijos pirmininkas, nusipelnęs Lietuvos gydytojas, medicinos daktaras, docentas Kazys Katilius. Jis yra vienas iš Lietuvos pokario chirurgijos korifėjų, sveikatos priežiūros organizatorius, pedagogas ir mokslininkas. Nors jo publikuotų mokslinių darbų skaičius nėra triženklis, bet jie pagrįsti didžiule praktika. Būdamas kuklus, jis tenkinosi mokslo daktaro laipsniu ir docento vardu, nesiekė skambesnių titulų. Tačiau savo erudicija ir sugebėjimais prilygo, o kartais net pranoko kai kuriuos aukščiausius mokslinius laipsnius bei vardus turinčius asmenis. K. Katiliaus mokiniai, bendradarbiai ir ligoniai pelnytai jį vadino profesoriumi.

Didingą paminklą K. Katilius pasistatė sunkiais karo ir pokario laikais įkūręs daugiaprofilinę „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninę, tapusią specializuotų chirurginių ir kitų gydymo profilių klinikomis, savita chirurgijos mokykla.

„Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė. Šalia Gedimino kalno ir Neris

Kazys Katilius gimė 1904 m. sausio 24 d. Marijampolės apskrities Šunskų valsčiaus Degučių kaime. Iš keturių vaikų buvo jauniausias. Tėvas turėjo 15 ha žemės, buvo sumanus, pavyzdingas ūkininkas. Jo ūkiškumo ir organizuotumo gebėjimų, kaip vėliau įsitikinsime, paveldėjo ir Kazys.

Baigęs Šunskų pradžios mokyklą ir Marijampolės gimnaziją, 1925 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą (VDU) studijuoti medicinos. Baigęs Medicinos fakultetą ir išlaikęs valstybinius egzaminus, VDU klinikose atliko gydytojo praktiką. Atlikęs karinę prievolę aspirantu karo mokykloje, 1933 m. įgijo teisę verstis gydytojo praktika ir pradėjo dirbti Sveikatos departamente epidemiologu. Nuo 1934 m. rudens perkeltas į Kauno miesto ligoninės Chirurgijos skyrių eiti ordinatoriaus pareigas, o 1937 m. VDU Medicinos fakulteto taryba jį išrinko Chirurgijos klinikos, kuriai vadovavo prof. A. Hagentornas, asistentu. Ten jis kaupė praktines ir mokslines žinias. Parašė ir publikavo pirmuosius mokslinius darbus [1, 2].

1939 metais atgautame Vilniuje universiteto klinikų pastatuose L. Sapiegos ir Radvilų gatvėse buvo atkuriamą Hitlerio užgroboje Klaipėdoje uždaryta „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė [3], kurios direktoriumi buvo dr. J. Ciplijauskas.

Suprasdamas, kad Vilniuje reikalingi lietuviški kadrai, K. Katilius palieka VDU Chirurgijos kliniką, 1939 m. gruodį persikelia į Vilnių ir paskiriamas atkuriamos ligoninės Chirurgijos skyriaus vedėju.

Vytauto Didžiojo universiteto 1-ojo kurso studentas medikas

1940 metais sovietinė kariauna okupuoja Lietuvą. Visus ligoninės padalinius iš L. Sapiegos gatvės patalpų iškeldina į Radvilų ir Žygimantų gatvių pastatus. Kadangi dr. J. Ciplijauskas nuo tų pačių metų persikėlė į Kauną, ligoninės direktoriumi paskiriamas K. Katilius. Be Chirurgijos skyriaus vedėjo pareigų, jam teko sunki įvairiapusiško darbo našta.

Jis rūpinosi, kad Žygimantų gatvės pastatai būtų pertvarkyti ligoninės reikmėms. Dėjo daug pastangų, kad visi ligoninės padaliniai funkcionuotų normaliai.

Medicinos seserims rengti 1940 m. prie ligoninės įsteigė Medicinos mokyklą, kuriai pats vadovavo, dėstė chirurgiją ir desmurgiją.

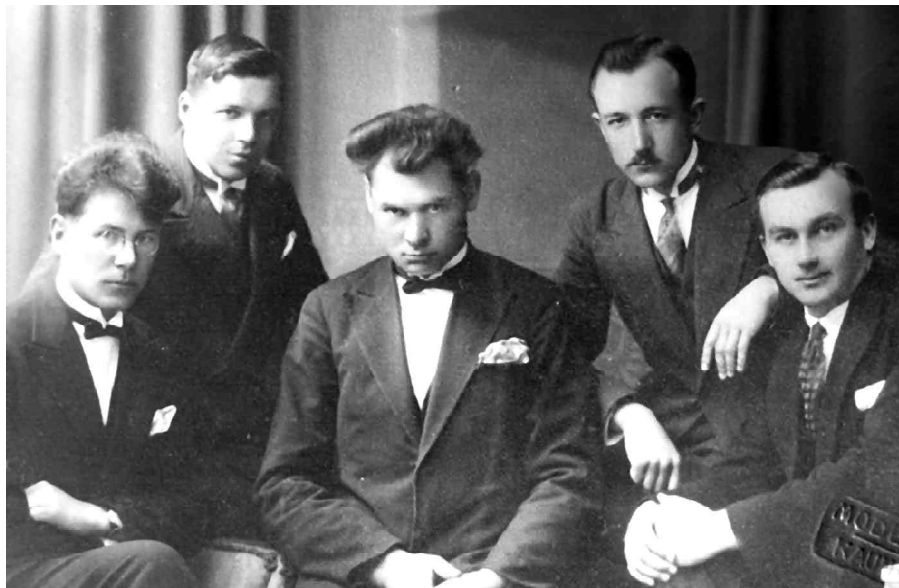
1941 m. užgriuvo jau kiti okupantai. Darbų buvo daug. Stigo patalpų. K. Katiliaus rūpesčių ir pastangomis, prie ligoninės pastato Radvilų gatvėje buvo pastatytas ir įrengtas trijų aukštų korpusas, kuriame įsikūrė Ausų, nosies ir gerklės ligų skyrius, kiti padaliniai. Statybai daug padėjo jo pastangomis įgytas ligoninės pagalbiniis ūkis. Iš užaugintų javų, bulvių, gyvulių mėsos pagamintu maistu jis aprūpino ne tik ligoninę, bet ir paskersta kiaule ar veršiu pelnydavo vokiečių valdžios pareigūnų palankumą ligoninei ir jos statyboms.

Kai 1944 m. liepą karo frontas pasiekė Vilnių, K. Ka-

tilius buvo iš jo pasitraukęs. Grįžo lapkritį. Buvo paskirtas „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninės vyriausiuoju gydytoju ir chirurgijos skyriaus vedėju. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto taryba 1940 m. gruodį išrinko K. Katilių Chirurgijos katedros vedėju. Nuo 1945 m. pradžios katedra pavadinta Fakultetine. Tų pačių metų rudenį švietimo komisariatas K. Katiliui pripažino docento vardą.

Tuo laiku Vilniuje darbo sąlygos, ypač ligoninėje, buvo labai sunkios ir pareikalavo iš K. Katiliaus didelių administracinių sugebėjimų, sveikatos ir pasišventimo. Miestas buvo stipriai apgriautas, ligoninė nusiaubta, personalas išsibėgijęs. Trūko elektros, maisto, neveikė skalbykla, patalpos nešildomos. Kad nesusaltų ligoniai, palatose buvo pastatytos metalinės su iškištais pro langus dūmtraukiais krosnelės. Kuru rūpinosi patys ligoniai. Stipresnieji eidavo į gatvę pirkti malkų, parduodamų mažais ryšulėliais. Budinčiam ligoninės personalui naktimis kėlė grėsmę besišlaistančios „Armijos krajojovės“ ir kitos gaujos.

Labai trūko gydytojų ir medicinos seserų. Anksčiau dirbęs gydytojas S. Bielinis persikėlė į Klaipėdą, Ch. Peisachovičius ir gydytojai lenkai išvyko į Lenkiją. Chirurgijos skyriuje, pilname įvairiomis chirurginėmis ligomis

Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto absolventas (pirmasis iš dešinės) su kolegomis

sergančių ir trauminių ligonių, dirbo tik skyriaus vedėjas K. Katilius (jis dar buvo vyriausiasis ligoninės gydytojas ir Chirurgijos katedros vedėjas), ir du katedros asistentai – jauni gydytojai L. Petkevičius ir A. Sučila. Be gydomojo darbo Chirurgijos skyriuje, daug laiko reikėjo skirti studentams – skaityti paskaitas ir vadovauti jų praktikos darbams. Studentų buvo dvi srovės: viena – lietuviškai kalbančių, antra – rusiškai. Iš viso susidarydavo 14–15 grupių. Maža to, neretai po darbo ir poilsio ar švenčių dienomis tekdavo „savanoriškai“ su studentais valyti karo sugriautą miestą, dalyvauti įvairiuose rinkimuose ir kt. kampanijose. Pastarosios pareigos išliko dar daugelį sovietmečio metų.

Skyriaus vedėjas K. Katilius dažnai visą darbo dieną praleisdavo Sveikatos apsaugos ministerijos, Medicinos fakulteto tarybos ir kituose jam privalomuose dalyvauti posėdžiuose ar instruktažuose. Tokiais atvejais Chirurgijos skyriuje likdavo tik du jauni asistentai. Tai, be abejo, sukeldavo jam nemažą papildomų rūpesčių. K. Katilius leisdavo jiems savarankiškai operuoti išvaržas, varikozines kojų venas, tvarkyti nesudėtingas žaizdas, atverti pūlinius ir atlikti kitas nesudėtingas intervencijas. Sunkius ligonius, ypač sergančius ūminėmis pilvo ir kt. li-

gomis, reikalavo pirmiausia parodyti jam. Tokius ligonius pats operuodavo arba, apžiūrėjęs ir įvertinęs būklę, leisdavo operuoti asistentams. Neretai operaciją stebėdavo ir patardavo stovėdamas šalia, o prireikus padėdavo. Skyriaus vedėją K. Katilių surasti naktį ar poilsio dienomis buvo nesunku: jis gyveno ligoninės teritorijoje ir kviečiamas ateidavo nedelsdamas. Tačiau dieną, kai išvykdavo į kokį nors posėdį ar ligoninės ūkiniais reikalais, surasti būdavo nelengva. Reikalų būdavo aibės. Reikėdavo rūpintis maistu, jo laikymu, nes nebuvo šaldytuvų, tekdavo žiemą parsivežti ledo. Sunku gauti kuro. Ne kartą jis, ligoninės vyriausiasis gydytojas, katedros vedėjas, pats asmeniškai važiavo į geležinkelio stotį parsivežti akmens anglių.

Nepaisant nepriteklių ir sunkių darbo sąlygų, ligoniams buvo suteikta kvalifikuota medicinos pagalba, sudarytos tinkamos sąlygos studentų mokymui.

Beje, tuo laikotarpiu skyriuje porą mėnesių talkino savo iniciatyva atvykusi susipažinti su chirurginiu darbu kaulų tuberkuliozės sanatorijos gydytoja Vilutytė. Dar apie mėnesį Chirurgijos skyriuje lankydavosi iš Sibiro tremties grįžęs gydytojas Nasvytis. Bet jų pagalba buvo menka.

Chirurgijos skyriaus vedėjas su visu gydytojų „kolektyvu“ ir medicinos sesele 1946 m.

K. Katilius buvo universalus chirurgas, gerai išmanė bendrąją chirurgiją, urologiją ir traumatologiją. Pripažindamas specializuotos chirurgijos reikšmę, ragino asistentus specializuotis ir puoselėjo specializuotų skyrių idėją. Deja, tuo metu ją įgyvendinti neleido specialistų stygius, didelis kasdienio darbo krūvis ir nepakankamai funkcionuojantys pagalbinių ligoninės padaliniai. Laboratorijoje buvo atliekami tik elementarūs šlapimo ir kraujo tyrimai. Nebuvo rentgenologo. Rentgenogramas darydavo rentgeno laborantė. Jei išskildavo būtinybė, rentgenoskopiją atlikdavo gydantis gydytojas.

1946 m. Chirurgijos skyriuje pradėjo dirbti iš armijos demobilizuotas chirurgas E. Savičius. Vėliau chirurgų gretas papildė VU Medicinos fakulteto absolventai: 1948 – S. Mičelytė, 1950 m. – J. Kravcevičienė, 1952 m. – P. Černiauskas, A. Sviklius ir E. Moncevičiūtė, 1953 m. – M. Orlovas ir P. Pilipavičius, 1955 m. – B. Kazlauskas.

Medicinos seserų gretas papildė atnaujintos, dar prieš karą K. Katiliaus įkurtos Medicinos seserų mokyklos absolventės. Pagerėjo ir išsiplėtė laboratorijos bei rentgeno tarnybų veikla. Pradėjo veikti poliklinika.

Susidarius palankesnėms sąlygoms, jau 1951 m. buvo įkurtas Traumatologijos-ortopedijos skyrius, kuriam pra-

dėjo vadovauti persikėlęs iš tuometinio Leningrado prof. J. Kazakevičius. Kadangi jis buvo Vilniaus zonos vyriausiasis chirurgas, skyriui faktiškai vadovavo Fakultetinės chirurgijos katedros asistentas L. Petkevičius (prof. 1977 m.). Kai 1953 m. J. Kazakevičius gavo Tuberkuliozės instituto direktoriaus pavaduotojo vietą, L. Petkevičius tapo tikruoju skyriaus vedėju. Apgynęs daktaro disertaciją, 1963 m. Hospitalinės chirurgijos katedros jis buvo pakviestas vadovauti traumatologijos ortopedijos kursui. L. Petkevičius vienas pirmųjų Lietuvoje pradėjo daryti ortopedines operacijas ligoniams, sergantiems deformacinėmis artrozėmis ir reumatoidiniais poliartritais. Buvo Lietuvos SAM vyriausiasis traumatologas-ortopedas, Traumatologų-ortopedų draugijos pirmininkas. Mirė 1986 m.

L. Petkevičiui perėjus į Hospitalinės chirurgijos katedrą, Traumatologijos-ortopedijos skyriui, kuriame dirbo gydytojai L. Ungurys, V. Žalkauskas, V. Straževičius, E. Leibovič, vadovavo J. Kravcevičienė. Ją 1979 m. pakeitė V. Žalkauskas ir šias pareigas ėjo iki 1988 metų. Nuo tų metų skyriui vadovauja P. Būtėnas (med. dr. 1986 m.). Skyriuje dirba gydytojai L. Ungurys (1993 m. perėjo į Šv. Jokūbo ligoninę), dr. G. Degutis, dr. A. Pėrecas, dr. V. Žalkauskas, P. Penikas, A. Bernotas.

Katedros vedėjas K. Katilius (užpakalinėje eilėje viduryje) su studentų grupe po darbo miesto atstatymo talkoje

Daromos visos šiuolaikinės traumatologinės-ortopedinės operacijos: vidinė ir išorinė lūžusių kaulų sintezė pagal AO principus, artroskopija (beje, šiame skyriuje 1984 m. G. Degutis atliko pirmąją Lietuvoje artroskopiją), klubo ir kelio sąnarių endoprotezavimas.

Skyriuje 1976–1997 m. dirbo dr. V. Baltaitis (prof. 1993 m.). Jis dėstė Medicinos fakulteto studentams traumatologiją-ortopediją, buvo skyriaus mokslinis vadovas, lūžusių kaulų, trūkusių šėivikaulių sindesmozių transfokalinio gydymo savos konstrukcijos įrenginiais autorius ir išradėjas.

1954 m. atidarytas Urologijos skyrius. Vedėju paskirtas J. Savičius. Skyriaus gydytojai: S. Mičelytė, P. Černiauskas, V. Bernadišius, E. Markevičius, S. Churgienė.

S. Mičelytė 1958 m. buvo pakviesta į Vilniaus miesto 1-ąją ligoninę organizuoti Urologijos skyrius. Ne-trukus persikėlė į naują 6-ąją klinikinę miesto ligoninę. Apgynusi daktaro disertaciją, skyriui sėkmingai vadovauja ir dabar.

J. Savičius ir S. Churgienė 1972 m. išvyko į Izraelį. Urologijos skyriui ėmė vadovauti Fakultetinės chirurgijos katedros docentas Pranas Černiauskas. Skyriuje dirbo urologai E. Markevičius, S. Rudokas (mirė 1998 m.), S. Mockus, H. Ramonas (med. dr. 1998 m.), A. Čer-

niauskas. Buvo sprendžiami praktiniai ir moksliniai prostatos adenoma, inkstų bei šlapimo takų akmenlige sergančių ligonių operacinio gydymo uždaviniai. Sukaup-ta patirtis operuojant vieno ir abiejų inkstų koralinius ir recidyvinius akmenis. Operuojami šlapimo ir lyties organų navikai, sėkmingai atliekamos radikalios prostatektomijos, urocistektomijos.

Docentui P. Černiauskui 2001 m. išėjus į pensiją, sumažintas lovų skaičius. Dirba tik du urologai – S. Mockus ir A. Černiauskas (šio skyriaus vedėjas).

Atidarius atskirus Traumatologijos-ortopedijos ir Urologijos skyrius, Bendrosios chirurgijos skyriui ir toliau vadovavo K. Katilius. Tas pareigas jis ėjo iki mirties, 1976 metų. Pablogėjęs sveikatai, 1972 m. atsisakė Fakultetinės chirurgijos katedros vedėjo pareigų ir jas perdavė A. Sučilai (prof. 1976 m.).

Bendrosios chirurgijos skyriuje tada dirbo gydytojai A. Sučila, A. Sviklius (prof. 1979 m.), B. Kazlauskas (doc. 1971 m.), R. Drąsutis, A. Markelis, S. Vaidakavičius, M. Orlovas, A. Blažys, V. Butkus, A. Sližauskas. Chirurgų būrį 1970 m. papildė Hospitalinės chirurgijos katedroje baigęs aspirantūrą ir apgynęs disertaciją A. Bubnys (doc. 1973 m., katedros vedėjas 1988 m.).

Statybų aplinką tvarkančių studentų grupių vadovai

Gegužės 1-osios demonstracija. Laukiama eilės eiti pro tribūną

Mirus K. Katiliui, Bendrosios chirurgijos skyriaus vedėju buvo paskirtas R. Drąsutis. Pelnęs ligonių ir kolektyvo pasitikėjimą, tas pareigas eina ir dabar. Skyriuje dirba nemažai jaunų aukštos ir aukščiausios kvalifikacijų chirurgų: Z. Dermeikis, R. Norkūnas, A. Songaila, R. Jonušas, A. Gutauskas, A. Vaitkus, G. Radžiūnas, N. E. Samalavičius. Atliekamas mokslinis darbas. Nagrinėjami

skydliaukės, skrandžio ir dvylikapirštės, plonosios ir storosios žarnos, kepenų, tulžies latakų ir kt. ligomis sergančių ligonių tyrimo ir chirurginio gydymo klausimai. Įdiegta ezofagogastroduodenoskopija, kolonoskopija, laparoskopija. Įgyvendintas gastroduodeninių opų patogeninio chirurginio gydymo metodas – „kiekvienam ligoniui jo operacija“ (A. Bubnys, A. Songaila ir kt.).

Desmurgijos praktikos darbai Medicinos seserų mokykloje

Daromos visos šiuolaikinės operacijos – pradedant apendektomija ir baigiant skrandžio, kasos bei kepenų, storosios ir tiesiosios žarnos rezekcijomis. Sėkmingai atliekamos tulžies pūslės ir kitų pilvo organų endoskopiškos operacijos.

Įdiegta naujų originalių chirurginio gydymo metodų: kartotinė planinė laparotomija ir pilvaplėvės ertmės plovimas nekrozinio pankreatito ar kitos kilmės pūlinio peritonito atvejais; supūliavimo profilaktikai originali užsiuvimo metodika išoperavus pūlinį apendicitą; kirkšnies išvaržos operacijos antirecidyvinių modifikacija; nauji efektyvūs storosios ir tiesiosios žarnos operacijų variantai (R. Drąsutis, N. E. Samalavičius).

Skyrius chirurgai dalyvauja Lietuvos ir pasaulio chirurgų suvažiavimuose, konferencijose. N. E. Samalavičius 1989 m. ir G. Radžiūnas 2003 m. apgynė daktaro disertaciją [4, 5]. Dr. N. E. Samalavičius yra Lietuvos šeiminės polipozės registro vadovas, kasmet organizuoja tarptautinius seminarus gydytojams.

Atidarius specializuotus Traumatologijos-ortopedijos ir Urologijos skyrius, įkurti atskiros Krūtinės chirurgijos skyrius dėl lėšų stokos Sveikatos apsaugos ministerija dar neleido. Pradėta 1952–1953 m. krūtinės

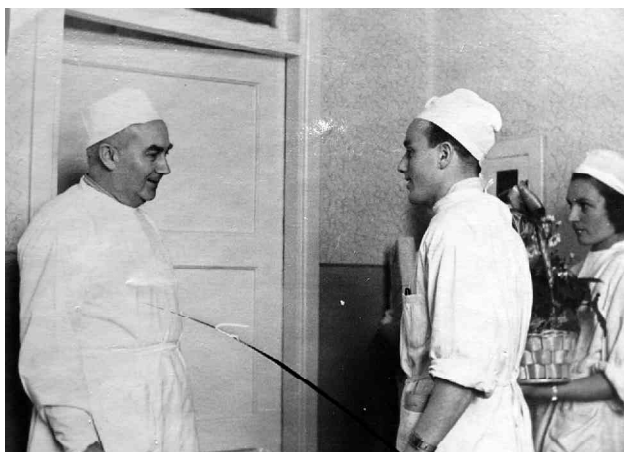
chirurgija (sėkmingai užsiūta durtinė širdies žaizda, išoperuotas konstriktinis perikarditas) buvo toliau plėtojama Bendrosios chirurgijos skyriuje. Nors K. Katičius tų ligonių pats neoperuodavo, bet sudarydavo kuo palankiausias jų tyrimo ir operacijos sąlygas, asistuodavo operuojančiam chirurgui, savo autoritetu apsaugodamas jį nuo galimų kaltinimų ir nemalonumų.

Buvo daromos plaučių rezekcijos, mitralinių širdies vožtuvų komisūrotomijos, perikardektomijos, operuojama stemplė. Atliktos pirmosios trachėjos ir stambiųjų bronchų žiedinės rezekcijos.

Ligonių tirti, parengti operacijai ir gydyti po operacijos padėdavo terapeutė N. Paliuščinskaja (vėliau prof.), rentgenologės D. Bieliukienė, A. Bartusevičienė (vėliau prof.). Iš pradžių nebuvo anesteziologų. Operacijos būdavo atliekamos vietinės nejautos sąlygomis, nuskausminant 0,25–0,5% novokaino tirpalu. Nuo 1957 m. buvo įdiegta intubacinė intratrachėjinė narkozė. Intubuoti ligoniui trachėją ir per visą operaciją rūpintis jo būkle reikėdavo pačiam operuojančiam chirurgui. Aparatūrą prižiūrėdavo ir dirbtinai ventiliuodavo ligonį pagal chirurgo nurodymą skyriaus medicinos sesuo. Prižiūrėti ir slaugyti operuotą ligonį, atgabenti į palatą deguonies ba-

Medicinos seserų mokyklos pirmoji pokario absolvenčių laida
(doc. K. Katilius – sėdi antras iš kairės)

Sveikina studentai gimimo dienos proga

Konsultacija prieš egzaminą

lioną tekdavo chirurgui. Nebuvo lifto. Rentgeno kontrolei sunkios būklės ligonis iš trečiojo į pirmąjį aukštą ir atgal buvo nešamas neštuvais.

K. Katiliaus iniciatyva ir rūpesčiu 1972 m. atlikus chirurgijos skyrių korpuso rekonstrukciją, Bendrosios chirurgijos skyrius buvo pavadintas Krūtinės chirurgijos skyriumi. Jame privalėjo būti teikiama visų rūšių chirurginė pagalba ir kitomis, ne krūtinės organų ligomis ser-

gantiems Vilniaus zonos ligoniams. Buvo įrengtas naujas operacinių blokas. Įkurtos anesteziologijos ir reanimacijos bei intensyviosios terapijos tarnybos (M. Orlovas, A. Kubilienė, A. Blažys). Paskirta patalpa bronchoskopijoms. Įrengtas liftas. Darbo sąlygos labai pagerėjo. Įdiegta naujų tyrimų, gydymo būdų ir metodikų: plaučių bronchospirografija, angiopulmonografija, izotopinis plaučių skenavimas, operacinis nestabilios krūtinės

Vilniaus chirurgų draugijos pirmininkas doc. K. Katilius ir valdybos nariai

sienos stabilizavimas esant fragmentams šonkaulių lūžiams. Tačiau 75–80% skyriaus ligonių sudarydavo sergantieji pilvo, kaklo, galūnių chirurginėmis ligomis. Krūtinės chirurgiją dar nustelbė neatidėliotinos ir planinės skrandžio, žarnų ir kitos operacijos.

Nevaržoma krūtinės chirurgijos plėtra prasidėjo 1983 m., kai buvo atidarytas sveikatos apsaugos ministro J. Platūkio sankcionuotas atskiras specializuotas skyrius. Jame susibūrė jaunų gabių chirurgų (R. Janilionis, V. Nekrašas, V. Gruslys, G. Kiškis, J. Narbutas, A. Kybartas ir terapeutė I. Liubertienė) kolektyvas, kuris dariniai bendradarbiaudamas su anesteziologais ir reanimatologais (A. Kubilienė, A. Ručinskas, I. Čeponytė, V. Orentaitė ir kt.) bei rentgenologais (D. Bieliukienė ir kt.) pasiekė gerų mokslinio ir praktinio darbo rezultatų. Skyrius tapo VU Krūtinės chirurgijos centru, kuriam vadovauja R. Janilionis (prof. 2003 m.). Suremontuotos ir rekonstruotos patalpos. Gydytojų gretas papildė rezidentūrą baigę jauni perspektyvūs chirurgai (A. Ži-

linskas, V. Jovaišas). Parengtos ir apgintos trys disertacijos: viena habilituoto daktaro (R. Janilionis) ir dvi daktaro (V. Gruslys, J. Narbutas). Mokslinį darbą dirba visi skyriaus gydytojai. Pagerėjo gydymo rezultatai. Įdiegta naujų originalių ligonių tyrimo ir gydymo būdų, metodikų.

Sėkmingai operuojami ligoniai, turintys tracheoefaginę jungtį. Tokiems labai sunkios būklės ligoniams, kuriems radikali operacija neįmanoma, jungtis blokuojama silikoniniu vamzdeliu – stentu. Įdiegtos originalios ligonių, kuriems dėl nudegimo atsirado stemplės striktūra, radikalaus chirurginio ir paliatyvaus gydymo metodikos (R. Janilionis, V. Gruslys).

Įgyvendinta metodika atkurti dėl bronchogeninio plaučių vėžio užsikimšusios trachėjos ar stambiųjų bronchų spindžio praeinamumą ligoniams, kuriems radikali operacija neįmanoma. Sėkmingai gydomi ligoniai, sergantys disfagija dėl nudegiminės ir kitos nevēžinės kilmės stemplės striktūros. Jiems į hidrauliniu plėtikliu iš-

Šeimoje su mažamečiais sūnumis Kaziu ir Raimondu

plėstą striktūros apimtą stemplės spindį kaip permanentinis bužas 12–14 mėnesiams įstatomas silikoninis vamzdelis – stentas (V. Gruslys).

Įdiegta dar keletas kitų originalių metodikų (A. Kybarto, A. Žilinsko, G. Kiškio).

K. Katiliaus specializuotos chirurgijos idėja nebuvo užmiršta ir jam mirus. Jo pastangomis rekonstruotame chirurgijos skyrių korpuse 1982 m. buvo įkurta (M. Vitkaus) mikrochirurgijos laboratorija, iš kurios išaugo Rekonstrukcinės ir plastinės chirurgijos skyrius. Jame susibūręs jaunų darbščių chirurgų kolektyvas, vadovaujamas doc. M. Vitkaus ir prof. K. Vitkaus, pasiekė įspūdingų rezultatų.

Šviesaus atminimo įžymaus chirurgo docento K. Katiliaus pastangomis sunkiais karo ir pokario laikais įkurta „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė išsiplėtė, tapo daugiaprofiline specializuotų skyrių ligonine ir gydytojų mokymo baze, savita chirurgijos mokykla.

Teikdama kvalifikuotą, neatidėtiną ir planinę pagalbą, „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė pelnė ligonių ir jų artimųjų pasitikėjimą, tapo gerai žinoma ir vertinama ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Deja, ateitis liūdna. Jau 1982 m. „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninė neteko da-

Su dukrele Nijole

Docentai Vanda ir Kazys Katiliai

lies savo potencialo, kuris buvo perkeltas į Santariškių klinikas. Dabar jau pakeistas ligoninės pavadinimas – jos vėliava. Specializuoti skyriai likviduojami ar perkelti kitur.

Doc. K. Katilius, kaip chirurgas, pasižymėjo pastabumu, loginiu mąstymu, reiklumu. Tiksliai diagnozuodavo ligą, parinkdavo tinkamiausią gydymo metodą ir operacijos laiką. Reikalavo, kad ligonis būtų atidžiai ištyrtas, ligos diagnozė – išsami. Operacijas skirdavo tik gerai apgalvojęs, o operuotus ligonius rūpestingai prižiūrėdavo. Dažnai sakydavo, kad ligonis serga ne tik dieną, bet ir naktį, šiokiadienį ir šventadienį. Todėl chirurgas privalo juo rūpintis kaip savo motina, tėvu, broliu ar seserimi. Būdamas tolerantiškas kito nuomonei, jis nepakentė melo, nesąžiningumo ir aplaidumo.

Buvo tobulai įvaldęs operacinę techniką, labai pastabus ir greitos orientacijos. Sėkmingai operuodavo ligonius, sergančius pilvo organų, inkstų ir šlapimo takų, skydliaukės ligomis. Daug dėmesio skirdavo skydliaukės chirurgijai ir urologijai.

K. Katiliaus praktinė patirtis ir diagnostiniai gebėjimai buvo labai vertinami. Jį kviesdavo Vilniaus ir kitų miestų ligoninės į konsiliumus, jo pareikštos mintys ir argumentai padėdavo atsakyti į sudėtingus klausimus.

Būdamas Bendrosios chirurgijos skyriaus vedėjas, K. Katilius globojo ir Traumatologijos-ortopedijos bei Urologijos skyrius, konsultuodavo ir kiekvieną savaitę

Smuikininkas profesorius Raimondas Katilius

vizituodavo pagal eilę po vieną. Vizitacijose dalyvaudavo visų chirurgijos profilio skyrių vedėjai, gydantieji gydytojai, klinikiniai ordinatoriai, katedros docentai ir asistentai. Po vizitacijos aptardavo diagnozes, gydymą ir slaugą. Tokios bendros vizitacijos, vadovaujamos K. Katiliaus, padėjo tobulinti ne tik jaunų, bet ir nemažą patirtį turinčių chirurgų profesinę kvalifikaciją, ugdyti atsakomybę už ligonio tyrimą, gydymą ir slaugą. K. Katilius netoleruodavo elgesio to gydytojo, kuris referuodamas apie savo gydomą ligonį nežinodavo, ką šis valgė, gėrė, kada šlapinosi, tuštinosi, naujausių tyrimo duomenų. Vizituodamas niekada nepraeidavo pro beviltišką ligonį jo nepakalbinęs, dėmesingai neapžiūrėjęs. Tai stiprindavo ligonio pasitikėjimą gydytoju.

K. Katilius nepasidrovėdavo prireikus pataisyti ligoniui patalą, perkelti jį iš vėžimėlio į lovą ar iš lovos į vėžimėlį. Neretai pats pamaitindavo sunkiai sergantįjį. Toks pavyzdys jauniems gydytojams skiepijo žmoniškumą, pareigą gydyti ligonį, o ne ligą.

Doc. K. Katiliaus mokslinio darbo tematika įvairi. Išspausdinti 32 darbai, tačiau dar daug pranešimų, skaitytų mokslinėse konferencijose ir suvažiavimuose, liko ran-

kraščiuose. Pirmuosius mokslinius darbus jis parašė ir publikavo dar dirbdamas prof. A. Hagentorno klinikoje Kaune. Nuo to laiko jis tęsė skydliaukės patologijos ir gydymo studijas, daug dėmesio skirdamas tirotoksikozės ligonių chirurginiam gydymui. Šia tema 1995 m. apgynė daktaro disertaciją, kurioje apibendrino savo stebėjimus ir sukauptą klinikinę patirtį. 1959 m. jam buvo patvirtintas docento vardas. Disertacijoje ir vėliau paskelbtuose darbuose K. Katilius pateikė tirotoksikozine struma sergančių ligonių atrankos, paruošimo operacijai ir intrakapsulinio operavimo metodiką. Ši metodika sumažina operacinę traumą, apsaugo nuo *gl. parathyroidea* ir *n. laryngeus inf.* sužalojimo. Metodika prigijo ne tik jo vadovaujamoje, bet ir kitose klinikose. Kaip tirotoksikozės chirurginio gydymo specialistas K. Katilius garsėjo ir už Lietuvos ribų.

Pilvo chirurgijai skirtuose darbuose jis nagrinėjo ūminio apendicito, ūminio cholecistito, pūlinio peritonito, žarnų nepraeinamumo diagnostikos ir diferencinės diagnostikos bei gydymo klausimus. K. Katilius buvo iniciatorius ir vienas pirmųjų Lietuvoje, 1947 m. rezekavęs skrandį ligonei, kuriai prakiuro skrandžio opa. Nors ir nebuvo galimybės gydyti antibiotikais, ligonė pasveiko [6].

Darbuose urologijos temomis daug dėmesio skyrė inkstų akmenligės diagnostikai ir chirurginio gydymo indikacijoms, inkstų ir šlapimo takų patologijos bei ūminių pilvo organų ligų diferencinei diagnostikai.

K. Katilius yra 1960 m. išleisto klinikinės chirurgijos vadovėlio vienas iš autorių, parašęs skyrius apie kaklo ligas, pilvo išvaržas, kepenų, tulžies pūslės ir ekstrahepatinių tulžies latakų ligas.

K. Katiliaus mokslinė tiriamoji veikla buvo reikšminga gydant sunkius ligonius, mokant studentus ir jaunos gydytojus.

Doc. K. Katilius garsėjo kaip puikus pedagogas. Chirurgijos temą studentams ir gydytojams kursantams išdėstydavo nuosekliai, aiškiai ir suprantamai. Studentai jį pelnytai laikė dėstytojo pavyzdžiu.

K. Katilius sėkmingai vadovavo katedros asistentų, praktikos chirurgų ir studentų moksliniam tiriamajam darbui. Iš jų penki apgynė medicinos mokslų kandidato

(dabar – daktaro) ir daktaro (dabar – habilituoto daktaro) disertacijas. Be to, nuo 1948 m. iki 1973 m., t. y. 25 metus, K. Katilius vadovavo Vilniaus chirurgų mokslinei draugijai. Iš gausaus jo mokinių būrio daugelis (S. Mičelytė, J. Kravcevičienė, A. Lenkutis, R. Drąsutis, P. Černiauskas, A. Bartkevičius, V. Karaliūnas, V. Žalcauskas ir kt.) yra ar buvo Vilniaus ir kitų Lietuvos miestų ligoninių chirurgijos skyrių vedėjai. Nemažai jo mokinių (L. Petkevičius, A. Sviklius, V. Baltaitis, B. Kazlauskas ir kt.) – VU Medicinos fakulteto profesoriai ar docentai.

Doc. K. Katilius buvo nuolatinis žurnalo „Sveikatos apsauga“ redaktorių kolegijos, Medicinos fakulteto metodikos tarybos, „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninės gydymo tarybos narys. Už nuopelnus sveikatos apsaugai K. Katilius apdovanotas garbės raštais, 1957 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio gydytojo garbės vardas.

Jis buvo ne tik puikus chirurgas, administratorius, pedagogas ir mokslininkas, bet ir didis humanistas, pagalbą ligoniui laikęs aukščiau visko. Niekada neatsisakė konsultuoti, operuoti arba padėti kolegai. Nepaisydamas paros laiko, nuovargio, skubėdavo visiems pagelbėti. Nemėgo girtis, reklamuotis. Todėl mažai kam žinoma, kad jis 1941 m. krintant bomboms operavo atsilikusius sužeistus sovietų kareivius, o pokariu, būdamas ligoninės vyriausiasis gydytojas, aprūpindavo tinkamu maistu ir papildomu daavinu bado, ligų ir nežinios iškankintus, vokiečių lazarete [5] gydomus, sovietų kariaunos smurtu išvartus iš Prūsijos pabėgėlius. Dauguma jų buvo išsekę seneliai ir vaikai, sergantys alimentine distrofija, įvairiomis plaučių, virškinimo trakto ir kitomis ligomis. Tinkamas maitinimas jiems buvo gyvybiškai būtinas.

K. Katilius sugebėjo puikiai tvarkyti ir asmeninius, buitinius reikalus. Mylėjo savo šeimą, rūpinosi žmona ir vaikais. Jais didžiavosi. Buvo puikus sodininkas, sėkmingai skiepijo vaismedžius ir vaiskrūmius, ėmėsi bitininkystės.

Labai skaudų gyvenimo smūgį K. Katilius patyrė 1972 m., kai anksti mirė jo mylima žmona – įžymi Lietuvos chirurginės stomatologijos specialistė, VU Medicinos fakulteto docentė Vanda Katilienė.

Išgyvenimų sukrestu K. Katiliaus sveikata blogėjo, ir 1976 metais vasario 20 dieną jis netikėtai mirė.

Vanda ir Kazys Katiliai buvo pavyzdinga šeima, užaugino ir gražiai išauklėjo tris vaikus. Du iš jų nuėjo tėvų pėdomis. Vyresnysis sūnus Kazys yra chirurgas, VU

Bendrosios chirurgijos klinikos docentas, duktė Nijolė – patyrusi ginekologė. Jaunesnysis sūnus Raimondas – pasaulinio garso smuikininkas, visas savo fizines ir dvasios jėgas atidavęs Lietuvos vardo garsinimui, anksti buvo pakirstas mirties pasalūnės.

LITERATŪRA

1. Katilius K. Fraktūrų klasifikacija. In: Penktojo Lietuvos gydytojų kongreso darbai. Kaunas: Lietuvos gydytojų sąjungos centro valdyba, 1937; p. 365–70.

2. Katilius K. Bazedovinės strumos operatiškas gydymas. Medicina. 1938; 19: 682–7.

3. Šveistytė L. Klinikos „Raudonasis Kryžius“ istorija. In: Klinika „Raudonasis Kryžius“. Vilnius: Meno verslų bendrovė „Estetika“, 2000, p. 1–7.

4. Samalavičius N. Šeiminių polipozė ir ja sergančiųjų chirurginis gydymas Lietuvoje. Dr. disert. Vilnius, 1999.

5. Radžiūnas G. Endoskopinis tulžies latakų stentavimas gydant mechaninę geltą. Dr. disert. Vilnius, 2003.

6. Sučila A. Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos perforacinių opų chirurginio gydymo patirtis. Vilniaus u-to darbai. XXXVII. Medicina. 1953; 6: 111–21.

7. Skliutauskas J. „Raudonojo Kryžiaus“ ligoninės vokiečių lazaretas. Sveikata 1997: 10: 56–7.

Gauta: 2004 04 23

Priimta spaudai: 2004 04 26